

Др Љиљана Алексић: ОДНОСИ СРБИЈЕ СА ФРАНЦУСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ 1903—1914. Издање Историјског института у Београду, Београд 1965.

Историјски институт у Београду ставио је себи у задатак да у неколико монографија обради историју Србије 1900—1918. године. Студија др Љиљане Алексић једно је од крупних остварења те значајне замисли. Преко 800 страница главног текста, затим прилози са најзначајнијим споразумима Србије са другим државама из тога периода, дугачак списак коришћених извора и литературе, регистар личних имена и установа — указују колико је ово дјело у постављеним доменима обухватно и исцрпно.

Почетком XX вијека Србија је постала најосјетљивији терен на коме су се укрштале и сукобљавале супротности двају блокова великих империјалистичких сила Европе. Она је морала повести борбу на живот и смрт за своје привредно и политичко осамостаљење од Аустро-Угарске. Излаз је нађен у савезу, тј. ослоњу на Француску и Енглеску, као, у првом реду, и Русију. Француски капитал омогућавао је Србији да се привредно еманципује од Аустро-Угарске. Савез са Француском и Енглеском унеколико је представљао противтежу и самим посебним аспирацијама Русије према Балкану.

При освјетљавању ових проблема др Љиљана Алексић се не ограничава на методама класичне дипломатске историје, тј. на разговорима влада и дипломата, већ спољну политику Србије анализира у тијесној вези са унутрашњим проблемима и збивањима и као њихову последицу, у чему је привредни моменат од примарног значаја. Само на тај начин могло се дубље сагледати и анализирати кроз какве је унутрашње тешкоће и спољнополитичке кризе Србија морала да пређе на путу о-

стварења своје „историјске мисије“. Иако по цијену економског потчињавања француском капиталу, политичко савезништво с Француском и Енглеском било је за Србију од пресудног историјског значаја.

Шта ли је — посредно се намеће питање — у исто таквом спољнополитичком и националном опредјељењу могла за себе да очекује Црна Гора? Најкраћи одговор је у чињеници да је између све већих захтјева развоја и потпуне немоћи да се они рјешавају властитим средствима или значајнијим ангажовањем страног капитала настајала све дубља провалија. Стога и из других разлога Црна Гора је тада у међународној политици била готово ирелевантан чинилац. Зато је, иако се налазила у истом фронту са Србијом против Турске и Аустро-Угарске, перспектива опстанка Црне Горе као самосталне државе све више губила стварни смисао. Стварност проблема и збивања обухваћених овим дјелом допустила је да се Црна Гора у њему само гдје-гдје спомене, углавном као саставни и узредни дио општесрпских, југословенских и балканских питања. Међутим, Србија, ма колико мала у односу на моћне савезнике и непријатеље, била је у самој жижи њихових међусобно супротних интереса и тежњи према Балкану. Тај положај и обавезе које су из њега проистекле омогућиће да се, по цијену огромних жртава, под вођством Србије изврши наше прво уједињење — уједињење које ће примјеном тада владајућих начела присаједињења и анексија, између осталог, и Црну Гору збрисати као самосталну државу.